

„Nižší školné umožňuje dětem dosáhnout lepšího vzdělání a dává jim do budoucna větší šanci. Myslíme si, že děti by měly studovat, aby se jim v budoucnu dařilo lépe,“ vysvětluje Suman Badri, pěstitelka biobavlny z indického fairtradového družstva Pratibha-Vasudha. Její čtyři děti získaly vzdělání ve škole Vasudha, která byla postavena z fairtradového příplatku.

Život jako v bavlnce? Kdepak!

Bavlna patří mezi nejdůležitější textilní suroviny. Způsob pěstování bavlny i celý svět oblékání a módy ale potřebuje změnu. Stojí totiž na drancování přírody a zneužívání pěstitelů bavlny i zaměstnanců textilních továren. Prostřednictvím příběhů pěstitelů zapojených do systému Fairtrade můžete nahlédnout do jejich života a zamyslet se nad možnostmi udržitelnější produkce. Bez plýtvání vodou, bez genetické modifikace bavlníků, s minimem pesticidů, bez dětské práce, s lepšími výkupními cenami a šetrnějším přístupem k životnímu prostředí.

Bavlna je jednou z nejdůležitějších světových plodin. Na její produkci je závislých až 100 milionů venkovských domácností v 70 zemích světa. Důležitým zdrojem příjmu je zejména pro obyvatele západní a střední Afriky, Indie, Pákistánu a střední Asie.

Textilní průmysl ale zároveň patří mezi odvětví s největším rizikem porušování lidských a pracovních práv. Běžná je nucená práce při pěstování bavlny, nízké platy pracovníků a pracovníků v továrnách a nedostatečné bezpečnostní standardy při práci. Textilní dodavatelský řetězec je dlouhý a složitý a na výrobě se podílí značné množství lidí. Řešení problémů lidí pracujících v textilním průmyslu ale může přinést jen komplexní přístup – od bavlníkových plantáží až po šicí továrny. Protože nespravedlivé podmínky jsou často nastaveny už na začátku dodavatelského řetězce, začíná Fairtrade u vstupní suroviny – bavlny.

Proč fairtradová bavlna?

Čím je fairtradová bavlna jiná? Není měkčí, hebká, bělejší. Ale ti, kdo ji nosí, si mohou být jisti, že pěstitelé za tvrdou práci dostanou spravedlivou odměnu. A že kvůli jejímu pěstování nezníčí ani prostředí, ve kterém žijí, ani vlastní zdraví. Fairtrade spolupracuje s pěstiteli bavlny od roku 2010. Co konkrétně jim zapojení do Fairtrade přináší?

1/ Zaručené minimální ceny a fairtradový příplatek

Minimální fairtradová cena pomáhá drobným pěstitelům pokrýt náklady na udržitelnou výrobu a zajistit sebe a své rodiny. Poskytuje jim ochranu v případě, kdy ceny bavlny na světových trzích silně kolísají. Kromě minimální fairtradové ceny musí kupující zaplatit ještě fairtradový příplatek. Ten pěstitelé využívají k financování komunitních projektů v oblasti vzdělávání, zdraví nebo infrastruktury.

2/ zákaz dětské práce

Fairtrade zakazuje dětskou a nucenou práci. Úspěchy systému Fairtrade ukazují, že zlepšující se situace rodin pěstitelů díky spravedlivějšímu odměňování a školnímu vzdělávání dětí může přispět k tomu, aby byla dětská práce odstraněna a životní podmínky celých rodin se dlouhodobě zlepšovaly.

3/ Pěstování šetrnější k přírodě

Fairtradové standardy podporují udržitelné pěstování bavlny. Fairtradový příplatek využívají pěstitelé kromě jiného i k projektům zaměřeným na udržitelnost. Významná část fairtradové bavlny je pěstována jako bio, což pomáhá chránit půdu, biologickou rozmanitost i samotné pracovníky.

4/ Slušné pracovní podmínky

Certifikace Fairtrade se vztahuje nejen na pěstování bavlny, ale také na celý dodavatelský řetězec při zpracování textilií. Fairtrade vyžaduje, aby továrny, které zpracovávají fairtradovou bavlnu, dodržovaly základní standardy Mezinárodní organizace práce (ILO). A také aby výrobci zlepšili mzdy a vzdělávali pracovníky o jejich právech a pracovních podmínkách.

Známka FAIRTRADE pro bavlnu se používá pro surovou bavlnu, která vznikla za podmínek certifikace Fairtrade a má fyzicky dohledatelný dodavatelský řetězec. Tato bavlna je vždy zpracovávána odděleně od nefairtradové bavlny. Oblečení a další výrobky s touto známkou obsahují výhradně spravedlivě obchodovanou bavlnu a při jejich výrobě je zakázána dětská práce, využití geneticky modifikovaných osiv a nebezpečných chemických látek. Na další zpracování se vztahují základní pracovní normy Mezinárodní organizace práce (ILO).

V textilním průmyslu pracuje na celém světě **75 milionů** lidí, většinu z nich tvoří ženy.

Na pěstování fairtradové bavlny se podílí **44 500** drobných pěstitelů.

Fairtradový příplatek z prodeje bavlny za rok 2022 činil **1,77 milionů eur.**

V roce 2022 se celosvětově prodalo **12 258 tun** fairtradové bavlny.

V ČR se v roce 2022 prodalo **422 tun** fairtradové bavlny.

Česká republika a fairtradová bavlna

S ehnat na českém trhu oblečení s certifikovanou fairtradovou bavlnou je stále obtížné. Obvykle na něj narazíte jen výjimečně u malých online prodejců. Snáze než oblečení lze koupit ručníky, povlečení a reklamní tašky. Pracovní oblečení dodává například tradiční textilní výrobce z Prostějova KAJA s.r.o. Nakupní tašky nebo pytlíky z certifikované bavlny najdete v prodejnách sítě Lidl, Penny Market či drogerií dm. Zajímavostí je, že

zaměstnanci prodejen obchodních řetězců Kaufland a Lidl nosí také fairtradové pracovní oblečení. Oblečení se známkou FAIRTRADE oblékají i zaměstnanci operátora Vodafone, s jehož ředitelkou komunikace a udržitelnosti vám nabízíme rozhovor. Dalších zástupců českých firem, které fairtradové oblečení využívají nebo nabízejí, jsme se pak v anketě ptali na důvod jejich volby.

Zaměstnanci společnosti Vodafone v uniformách z fairtradové bavlny.

Fairtrade pro nás byl zárukou environmentální, ale i sociální

Český Vodafone představil během roku 2023 kolekci firemních uniforem, která pochází z trvale udržitelné výroby a pyšní se známkou FAIRTRADE. Zeptali jsme se Zuzany Holé, ředitelky komunikace a udržitelnosti, na reakce zaměstnanců a na to, co je vedlo k zavedení uniformy z fairtradové bavlny.

i jeho udržitelnost. V případě bavlny coby preferovaného materiálu jsme proto stanovili za udržitelnost jednoznačné požadavky na certifikaci nejen pěstování bavlny, ale i výroby oblečení jak z hlediska environmentálního, tak právě i sociálního, a známkou FAIRTRADE byla pro nás odpovídající zárukou.

Máte nějaké reakce zaměstnanců? A jak jste jim výběr komunikovali?

Kolegové a kolegyně byli zapojeni od začátku výběru oblečení, oni jsou ti, kdo ho nosí, a proto jsou jejich požadavky na styl a střih, ale i materiál oblečení neirelevantnější. Samotné uvedení oblečení z fairtradové bavlny jsme proto obohatili o vzdělávání, co známkou FAIRTRADE znamená a co znamená specificky pro výrobu textilu. A vysvětlili jsme kontext, proč je pro firmu jako Vodafone důležité mít i oblečení vyrobené udržitelným způsobem.

Jakými dalšími aktivitami se Vodafone snaží podporovat udržitelnost?

Tak, jak je udržitelnost široké téma, tak je široká i paleta aktivit, které děláme jak směrem k našim zaměstnancům, tak i zákazníkům, partnerům i široké veřejnosti. Kromě vlastního provozu je určitě dobré zmínit i možnosti technologií pro úsporu emisí u našich zákazníků díky řešení internetu věcí nebo řízení spotřeby energií. A v sociální oblasti bych za vše vypíchla vzdělávání dříve narozených ve využívání internetu, tabletů a chytrých telefonů nebo podporu zkrácených úvazků na úplně všech pozicích ve firmě. Udržitelnost se snažíme mít automaticky ve všech činnostech a také o ní referujeme na roční bázi v nefinanční zprávě, která je u nás – spolu se všemi aktivitami – k dispozici na webu. Letos jsme navíc rozšířili vzdělávání zaměstnanců o celoroční program, ve kterém jsme každý měsíc věnovali jednomu zásadnímu tématu. Jedním

takovým byl právě i udržitelný textil a dopady rychlé módy na planetu i lidi. Edukaci jsme pak zakončili celofiremním swapem oblečení, kde jsme vybrali půl tuny oblečení. Co se nevyswapovalo, putovalo rodičům samoživitelům.

Máte vy osobně nějakou oblíbenou fairtradovou kávu či čokoládu?

Upřímně, kávu moc nepiju a nevrhám se ani po čokoládě. Ale když mě chuť na ni přepadne, jdu jednoznačně pro Way To Go se solí a karamellem do Lidlu.

Zuzana Holá, ředitelka Nadace Vodafone Česká republika

Co vás vedlo k zavedení fairtradové bavlny?

Chceme, aby nositelé naší značky znali celý původ oděvu

„Jsme česká firma, která produkuje korporátní oblečení, a mohlo by se tudíž zdát, že Fairtrade certifikát nepotřebujeme. Opak je pravdou, protože naše oděvy jsou sice vyrobeny v Česku, z látek z EU, ovšem z přízi z Dálného východu. Chceme, aby nositelé naší značky znali celý původ oděvu, aby věděli, že nosí mikinu z látky bez chemikálií, že je vyrobená v souladu s udržitelným zemědělstvím a za bezpečných a férových pracovních podmínek. Spojili jsme síly s našim významným zákazníkem, společností Vodafone, a vytvořili úspěšnou ryze fairtradovou kolekci.“

Karla Gottwaldová, majitelka a jednatelka prostějovské firmy Kaja

Snažíme se podporovat spravedlivé pracovní podmínky

„Hlavním důvodem pro zavedení pracovního oblečení z fairtradové bavlny je ekologická udržitelnost. Víme, že použití této bavlny přispívá k ochraně životního prostředí, podporuje ekologické metody pěstování bavlny s minimální použitím chemických hnojiv, pesticidů a minimalizují spotřebu vody. Naše společnost se i tímto snaží podporovat spravedlivé pracovní podmínky. Jako bonus je potom větší pohodlí pro naše zaměstnance pracující v tomto oblečení a jeho větší odolnost. Pracovní oblečení je stejné pro všechny zaměstnance ve všech zemích, kde Kaufland působí, bylo to tedy společné rozhodnutí zástupců všech těchto zemí a tím i větší objem oblečení z fairtradové bavlny. Zaměstnanci oblečení z tohoto materiálu uvítali, a i oni vyzdvihují jeho pohodlí a kvalitu.“

David Říha, vedoucí oblasti Strategický provoz, řízení a procesy, Kaufland Česká republika

Udržitelnost je součástí celého našeho podnikání

„Záleží nám na tom, abychom poskytli našim zaměstnancům kvalitní a pohodlné pracovní oblečení, které není planetu a nevykořisťuje ty, kteří jej vyrábí. Při vytváření kolekce oblečení pro zaměstnance v provozu byl proto kladen zvláštní důraz na trvale udržitelnou, ekologickou a fairtradovou výrobu. Prioritou přitom bylo, aby oděvy dobře padly, byly kvalitní, pohodlné a moderní. Naše oblečení splňuje standard „Global Organic Textile Standard“. Jedná se o vysoce kvalitní bavlnu z ekologického hospodářství bez použití pesticidů. Tento standard definuje ekologicko-technické požadavky v rámci celého výrobního řetězce textilu a současně vyžaduje dodržování sociálních standardů.“

Barbora Jirků, CSR konzultantka, Lidl Česká republika

Jednorázové plastové tašky u nás nenajdete

„Udržitelnost je pro nás jednou z priorit, proto jsme již před několika lety přestali na našich prodejnách nabízet jednorázové plastové tašky. Na základě LCA studie, kterou pro nás udělala Vysoká škola chemicko-technologická, jsme místo nich začali nabízet tašky z alternativních materiálů, jedním z nich je právě fairtradová bavlna. Naším cílem je, aby zákazníci používali tašky opakovaně. Reakce zákazníků jsou pozitivní a skutečně se setkáváme s tím, že tašky používají opakovaně a to nejen k nákupům potravin.“

Tomáš Kubík, vedoucí komunikace Penny Market

Nepřízeň osudu proměnila v podnikatelskou příležitost

Om Organic Cotton, organizace indických pěstitelů bavlny s certifikací Fairtrade, se nachází v Kantabandži, jedné z oblastí, která je známá suchem a kde jsou pěstitelé závislí výhradně na nepravidelných srážkách během sezóny. Organizace v současné době spolupracuje s přibližně 4 000 pěstiteli bavlny a už více než 10 let se snaží podporovat pěstitele nejen v přechodu na ekologické pěstování, ale i v hledání alternativních zdrojů příjmu, konkrétně zpracování mléka na mléčné výrobky, tak aby nebyli závislí pouze na bavlně. Jednou z těch, kdo se do této aktivity zapojili, je i Draupadi Banchhor.

Draupadi žije spolu se svým manželem a třemi dětmi v Nandulu, malé vesnici v okrese Balangir v západní Uriši. Původně se oba živilí sezónními dělníckými pracemi a jen obtížně vycházeli s penězi. Aby se uživila a zajistila vzdělání svých dětí, pěstují kromě toho na tříakrovém pozemku biobavlnu. Ta je ovšem zcela závislá na deštích. A tak rodina potřebovala další zdroj příjmů. A tady pomohl systém Fairtrade.

Z fairtradového příplatku totiž získali Banchhorovi dvě krávy, které nadají přibližně 12 až 15 litrů mléka denně. Něco spotřebuje rodina, ale mnoho mléka zbývá a Draupadi ho prodává po 30 rupiích za litr stejně jako ostatní ženy ve vesnici, které vlastní dobytek. Díky projektu si tak vytváří druhý zdroj příjmů na celý rok a inspičuje mnoho dalších žen.

Draupadi ale u samotné produkce mléka nezůstala. Osvojila si nové technologie

Draupadi Banchhor (35), pěstitelka bavlny z Indie, která díky fairtradovému příplatku získala dvě krávy a z prodeje mléka zajistila rodině další zdroj příjmů.

a proměnila nepřízeň osudu v příležitost. Digitalizace totiž pronikla do všech koutů země a toho využila i Draupadi. Začala sledovat videa na YouTube, aby se naučila, jak z přebytečného mléka vyrábět tvaroh a sladkosti. To jí vyneslo lepší ceny než prodej syrového mléka a motivovalo ji to k dalšímu vzdělávání. Brzy začala dostávat objednávky nejen ze své vesnice, ale i z okolních vesnic. Aby mohla plnit větší objednávky, nakupuje mléko od dal-

ších farmářek, které vlastní dobytek, a zajišťuje jim tak spolehlivý příjem.

Díky tomu, že má k dispozici více peněz, může nyní také zajistit svým dětem zdravější stravu a lepší vzdělání. Prostřednictvím zapojení do Fairtrade a díky vlastní příčinlivosti tak indická pěstitelka dokázala nejen pomoci sobě a vlastní rodině, ale vytvořením úspěšného obchodního modelu také celé komunitě.

Fast fashion

Díky tzv. rychlé módě můžeme přizpůsobit svůj šatník nejnovějším trendům. Stačí, aby nové oblečení nebo obuv vydržely danou sezónu. A můžeme je koupit za velmi nízkou cenu. To zní jako výhra, ne?

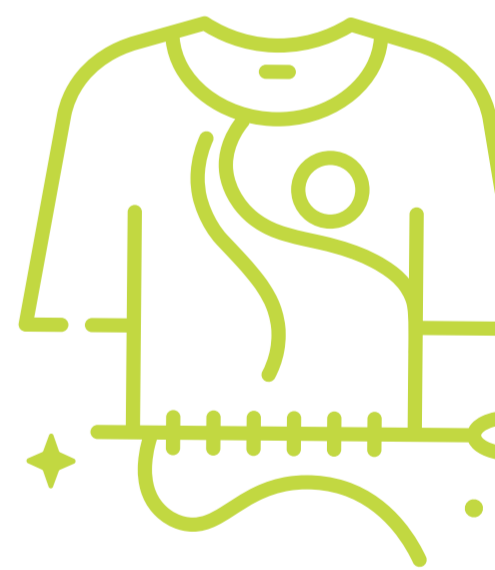
Jenže levné a trendy oděvy si ale vybírají svou daň. Kupujeme jich zbytečně mnoho a v nízké kvalitě, kvůli níž oblečení často vydrží jen danou sezónu. To způsobuje velkou zátěž nejen pro životní prostředí, ale především pro lidi, kteří oděvy vyrábějí. Aby se oblečení mohlo vyrobit rychle a levně, musejí módní značky tlačit na majitele textilních továren. A ti zase tlačí na dělníky, kteří jsou nuceni pracovat přesčas a za mzdy, z nichž se nedá důstojně uživit.

Jak z toho ven? Nakupovat méně a vybírat si kvalitnější věci, které vydrží a ke kterým si dokážeme vytvořit vztah. Nakupovat u lokálních výrobců. Využívat second handy a výměnné bazary. Upřednostňovat oděvy z certifikované fairtradové bavlny.

Máme ale i víc než jen spotřební roli. Svět ovlivňujeme také jako aktivní občané. Stále více lidí se zajímá a je pro ně důležitá změna fungování textilního průmyslu. Zapojit se můžeme do kampaní, jako je například Fashion Revolution, a podpořit transparentnost dodavatelského řetězce.

Záběry z kampaně Fashion Revolution

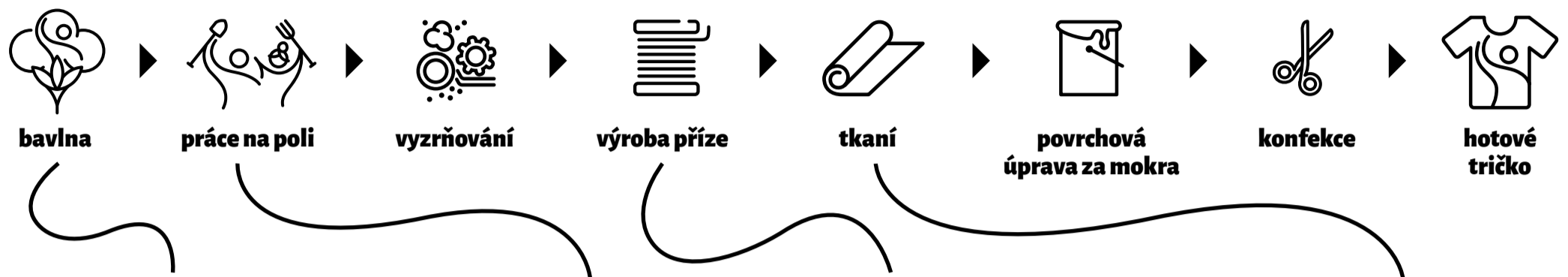
Hledáte férové oblečení?

Vyberte si stylové oblečení z fairtradové bavlny. V ČR zatím není fairtradové oblečení běžně dostupné, a proto vám doporučujeme švédský e-shop **Dedicated**, německý **Melawear**, kde mají kromě oblečení i batohy nebo dokonce i boty z fairtradové bavlny nebo dánského výrobce udržitelné módy a doplňků **Neutral**. Výrobky dánského výrobce jsou k dostání omezeně i na českých eshopech, dále pak trička, tašky, čepice, ručníky (např. dobrytextil.cz nebo cistytriko.cz).

Cesta od bavlníku k tričce

Kudy vede cesta od rostlinky bavlníku až ke kusu oděvu, který si oblékáme? Jak je dlouhá, a jak je místy trnitá? To mapovala výstava nazvaná „Život v bavlně“, kterou jsme na několika desítkách míst představili v rámci našeho projektu „Výstava na stromech“. Prostřednictvím snímků z výstavy teď cestu od bavlníku až k tričce přiblížíme i vám.

Rostlina bavlníku je náročná na pěstování. Potřebuje hodně vody, teplotu mezi 25 a 30 °C a ochranu před škůdci. Bavlna se pěstuje celkem v 80 zemích světa, ovšem v rámci Evropy jen v Řecku a ve Španělsku. Většina produkce pochází z Indie, Číny a USA.

Bavlna je jemné vlákno získané ze semen bavlníku. Po odkvětu bavlník vytváří plody – tobolek o velikosti vlašského ořechu. Na jedné rostlině obvykle vyroste 10 až 30 tobolek. Při dozrávání tobolek prasknou a uvolní se z nich semena pokrytá jemným chmýřím – bavlněnými vlákny. Tobolky se otevírají postupně během jednoho až dvou měsíců, a proto sběr bavlny probíhá v několika fázích.

Chomáčky bavlny váží od 2 do 10 gramů a sbírají se ručně nebo pomocí kombajnů. Vlákna se pak oddělí od semen pomocí vyzrňovacích strojů.

Bavlna patří mezi nejstarší a nejvýznamnější textilní suroviny díky svým jedinečným vlastnostem, především vysoké pevnosti, absorpci a zachování barvy. V Evropě se začala rozšiřovat v průběhu 16. století. Do té doby se využívala hlavně vlna, len a konopí. Vstup bavlny nastal v roce 1784 díky vynálezu stroje na předení a začátkem 20. století se už z bavlny vyrábělo 80 % všech textilií. Dnes sice stoupá využití syntetických vláken, ale i tak zůstává bavlna s necelými 40 % nejvýznamnější textilní surovinou.

Bavlna se pěstuje jako monokultura a je náchylná na škůdce. Kromě boje se škůdci je třeba řešit také zavlažování. Většina indických pěstitelů nemá prostředky na vybudování zavlažovacích systémů, a spoléhá proto na období dešťů.

Na běžných konvenčních bavlníkových polích pracují především muži, jako třeba Parbatbhai Charda (na snímku) poblíž města Rapar v indickém státě Gudžarát. Důvodem je nejen fyzická náročnost, ale i velké množství používaných pesticidů, které mohou negativně ovlivňovat plodnost žen a průběh těhotenství.

Většina bavlny pochází od drobných pěstitelů jako je Parbatbhai Charda z indického družstva Pratima Organic Grower Group.

K orbě půdy využívá velká část ze čtyř milionů indických pěstitelů stále býky a vodní buvoly. Do porostu se zasejí semínka bavlníku a po vyklíčení je třeba průběžně odstraňovat plevel. Bavlník začíná kvést měsíc po vysetí. Po odkvětu se objeví tobolek a z nich při prasknutí vykoukne bílý chomáček bavlněných vláken, který se může sklízet.

Z nasbíraných chomáčků bavlny se nejprve vyrábí příze. Sklizená bavlna se lisuje do velkých balíků a putuje na vyčesání. Pro další zpracování je totiž potřeba z chomáčků nejprve odstranit semena a nečistoty. K tomu slouží kovové hřebeny ve speciálních odzrňovacích strojích. Vyčesaná vlákna se pročistí v prádelně a následně se v mykacím stroji rovnají a shrnují do svazku. Ve spřádacím stroji se pak bavlněná vlákna spřádáním stáčí do příze. Příze je vlastně jen vyčesaná a upředěná bavlněná nit. Pro výrobu jednoho bavlněného trička je potřeba 7 až 9 kilometrů příze. Bavlněná příze se mění na látku tkaním na tkalcovských stavech nebo pletením. Pletení je náročnější operace a výsledkem je pletenina neboli úplet. Hotové tkané nebo pletené látky se posílají do oděvních továren, kde se z nich vyrábějí například trička nebo kalhoty. Dělníci a dělnice v továrnách a šicích dílnách látku střihají a šijí.

Hotový výrobek se už jen zkontroluje, vyžehlí, zabalí a exportuje zákazníkům. Z jednoho standardního balíku o hmotnosti 227 kilogramů můžeme vyrobit zhruba 1200 triček nebo 4300 párů ponožek.

Pěstování bavlny je náročné na spotřebu vody. Na výrobu jednoho trička je zapotřebí 2700 litrů vody, což je množství tekutin pro jednoho člověka zhruba na 900 dnů.

Pracovnice Armstrong Group, textilní továrny v Tamil Nadu v Indii.

Český textilní a oděvní průmysl před revolucí táhl naši ekonomiku. V roce 1989 v tomto odvětví pracovalo přes 200 000 lidí a podílelo se 8,4 % na HDP země. Dnes je to s 29 000 zaměstnanci necelých 1 % HDP. Módní značky si totiž zadávají výrobu svých kolekcí v místech, kde je to vyjde nejlevněji. V době globalizované ekonomiky využívají takzvaný offshoring neboli přesun výroby do nízkonákladových zemí, především do jihovýchodní Asie. Tam podle údajů ILO (Mezinárodní organizace práce) z roku 2019 pracuje v textilních a oděvních továrnách přibližně 65 milionů lidí, tedy tři čtvrtiny všech zaměstnanců oděvního průmyslu. Přesun výroby do levnější lokality dokáže společnosti ušetřit desítky procent výrobních nákladů. Ale jen kvůli tomu, že lidé v továrnách dostávají velmi nízké mzdy, jsou nuceni pracovat přesčas a v nedůstojných a nebezpečných podmínkách.

Rakesh Acharya, pracovník z textilní továrny Pratibha v Indore v Indii.

Při posuzování etičnosti výrobku se nemůžeme spokojit pouze s udržitelným materiálem, tedy bio nebo fairtradovou bavlnou. Výroba našeho trička totiž dále pokračuje výrobou v textilních nebo oděvních továrnách. Tam může hrozit, že na tričku pracovaly děti nebo byly za otrockou mzdu zneužívány mladé dívky. Lepší podmínky výroby oblečení si můžeme kromě lokální produkce zajistit tím, že si ověříme členství výrobce například ve Fair Wear Foundation (www.fairwear.org) či Světové fairtradové organizaci (www.wfto.com).

Na jedné rostlině bavlníku obvykle vyroste 10 až 30 tobolek.

Do systému Fairtrade je zapojeno 44 500 drobných pěstitelů bavlny.

Mnoho fairtradových družstev a organizací zaměřených na pěstování bavlny se nachází v západní Africe, ale většina fairtradové produkce pochází z Indie.